

1. BAJKY V TALMUDU A MIDRAŠÍCH

– VYBRANÉ BAJKY, PŮVODNÍ TEXT

Text byl převzat z CD-Rom *Responsa Project* – Version 12, Bar-Ilan University (informace na <http://responsa.biu.ac.il/>). Zvýraznění v textu – Cecílie Hynková.

1.1 Šest „originálních“ talmudických a midrašických bajek (dle Davida Daubeho)

1.1.1 Kohout a netopýr – Sanhedrin 98b

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צח עמוד ב

שאין כל דקל ודקל שבבבל שאין סוס של פרסיים נקשר בו, ואין לך כל ארון וארון שבארץ ישראל שאין סוס מדי אוכל בו תבן. אמר רב: אין בן דוד בא עד שתתפשט המלכות הרשעה על ישראל תשעה חדשים, שנאמר +מיכה ה'+ לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיו ישובון על בני ישראל.

אמר עולא: ייתי ולא איחמיניה. וכן אמר [רבה]: ייתי ולא איחמיניה, רב יוסף אמר: ייתי, ואזכי דאיתיב בטולא דכופיתא דחמריה. אמר ליה אביי (לרבה) [לרבה]: מאי טעמא? אילימא משום חבלו של משיח - והתניא, שאלו תלמידיו את רבי אלעזר: מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? - יעסוק בתורה ובגמילות חסדים. ומר - הא תורה והא גמילות חסדים! - אמר [ליה]: שמא יגרום החטא. כדרבי יעקב בר אידי. דרבי יעקב בר אידי רמי: כתיב +בראשית כ"ח+ והנה אנכי עמך ושמרתניך בכל אשר תלך, וכתיב +בראשית ל"ב+ ויירא יעקב מאד ויצר לו - שהיה מתיירא שמא יגרום החטא. כדתניא: +שמות ט"ו+ עד יעבר עמך ה' - זו ביאה ראשונה, עד יעבר עם זו קנית - זו ביאה שניה, אמור מעתה: ראויים היו ישראל לעשות להם נס בביאה שניה כביאה ראשונה, אלא שגרם החטא. וכן אמר רבי יוחנן: ייתי ולא איחמיניה. אמר ליה ריש לקיש: מאי טעמא? אילימא משום דכתיב +עמוס ה'+ כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הדב [ובא הבית] וסמך ידו על הקיר ונשכו הנחש - בא ואראך דוגמתו בעולם הזה: בזמן שאדם יוצא לשדה ופגע בו סנטר - דומה כמי שפגע בו ארי, נכנס לעיר פגע בו גבאי - דומה כמי שפגעו דב, נכנס לביתו ומצא בניו ובנותיו מוטלין ברעב - דומה כמי שנשכו נחש. אלא משום דכתיב +ירמיהו ל"א+ שאלו - נא וראו אם ילד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כיוולדה ונהפכו כל פנים לירקון. מאי ראיתי כל גבר? אמר רבא בר יצחק אמר רב: מי שכל גבורה שלו, ומאי ונהפכו כל פנים לירקון? אמר רבי יוחנן: פמליא של מעלה ופמליא של מטה. בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא: הללו מעשה ידי והללו מעשה ידי, היאך אאבד אלו מפני אלו? אמר רב פפא, היינו דאמר אינשי: רהיט ונפל תורא ואזיל ושדי ליה סוסיא באורייה.

אמר רב גידל אמר רב: עתידין ישראל דאכלי שני משיח. אמר רב יוסף: פשיטא! ואלא מאן אכיל להו? חילק ובילק אכלי להו? - לאפוקי מדרבי הילל דאמר: אין משיח לישראל, שכבר אכלוהו בימי חזקיה. אמר רב: לא אברי עלמא אלא לדוד. ושמואל אמר: למשה. ורבי יוחנן אמר: למשיח. מה שמו? דבי רבי שילא אמרי: שילה שמו, שנאמר +בראשית מ"ט+ עד כי יבא שילה. דבי רבי ינאי אמרי: ינון שמו, שנאמר +תהלים ע"ב+ יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו. דבי רבי חנינה אמר: חנינה שמו, שנאמר +ירמיהו ט"ז+ אשר לא אתן לכם חנינה. ויש אומרים מנחם בן חזקיה שמו, שנאמר +איכה א'+ כי רחק ממני מנחם משיב נפשי. ורבנן אמרי: חיוורא דבי רבי שמו שנאמר +ישעיהו נ"ג+ אכן חליינו הוא נשא ומכאבינו סבלם ואנחנו חשבנהו נגוע מכה אלהים ומענה. אמר רב נחמן: אי מן חייא הוא - כגון אנא, שנאמר +ירמיהו ל'+ והיה אדירו ממנו ומשלו מקרבו יצא. אמר רב: אי מן חייא הוא - כגון רבינו הקדוש, אי מן מתיא הוא - כגון דניאל איש חמודות. אמר רב יהודה אמר רב: עתיד הקדוש ברוך הוא להעמיד להם דוד אחר, שנאמר +ירמיהו ל'+ ועבדו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם, הקים לא נאמר, אלא אקים. אמר ליה רב פפא לאבוי: והכתיב +יחזקאל ל"ז+ ודוד עבדי נשיא להם לעולם! - כגון קיסר ופלגי קיסר.

דרש רבי שמלאי: מאי דכתיב +עמוס ה'+ הוי המתאויס את יום ה' למה - זה לכם יום ה' הוא חשך ולא אור **משל לתרנגול ועטלף שהיו מצפין לאור, אמר ליה תרנגול לעטלף: אני מצפה לאורה - שאורה שלי היא, ואתה למה לך אורה?**

1.1.2 Vlk a dva ovčáci psi – Sanhedrin 105a, Midraš Numeri 20,4 a Sifre Numeri 157

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קה עמוד א

דקאתי מיהודה, מואב סיר רחצי - זה גחזי שלקה על עסקי רחיצה, על אדום אשליך נעלי - זה דואג האדומי, עלי פלשת התרועעי אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, אם יבא דוד שהרג את הפלשתי, והוריש את בניך גת, מה אתה עושה לו? אמר להן: עלי לעשותן ריעים זה לזה.

+ירמיהו ח'+ מדוע שובבה העם הזה ירושלים משבה נצחת וגו', אמר רב: תשובה נצחת השיבה כנסת ישראל לנביא. אמר להן נביא לישראל: חזרו בתשובה, אבותיכם שחטאו היכן הם? - אמרו להן: ונביאיכם שלא חטאו, היכן הם? שנאמר +זכריה א'+ אבותיכם איה הם והנבאים הלעולם יחיו. - אמר להן: (אבותיכם) חזרו והודו, שנאמר +זכריה א'+ אך דברי וחקי אשר צויתי את עבדי הנביאים וגו'. שמואל אמר: באו עשרה בני אדם וישבו לפניו, אמר להן: חזרו בתשובה. אמרו לו: עבד שמכרו רבו, ואשה שגרשה בעלה, כלום יש לזה על זה כלום? אמר לו הקדוש ברוך הוא לנביא: לך אמור להן, +ישעיהו נ'+ אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה או מי מנושי אשר מכרתי אתכם לו הן בעוונותיכם נמכרתם ובפשעיכם שלחה אמכם. והיינו דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב דוד עבדי +ירמיהו מ"ג+ נבוכדנצר עבדי. גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידין ישראל לומר כך, לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא וקראו עבדו, עבד

שקנה נכסים - עבד למי, נכסים למי? +יחזקאל כ' והעלה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אמרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן חי אני נאם ה' אלהים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם. אמר רב נחמן: כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן ולפרוקינן. +ישעיהו כ"ח+ ויסרו למשפט אלהיו יורנו, אמר רבה בר בר חנה, אמר להן נביא לישראל: חזרו בתשובה. אמרו לו: אין אנו יכולין, יצר הרע שולט בנו. אמר להם: יסרו יצריכם, אמרו לו: אלהיו יורנו.

ארבעה הדיוטות בלעם ודואג ואחיתופל וגחזי. בלעם - בלא עם, דבר אחר: בלעם - שבלה עם. בן בעור - שבא על בעיר. תנא: הוא בעור, הוא כושן רשעתיים הוא לבן הארמי. בעור - שבא על בעיר, כושן רשעתיים - דעבד שתי רשעיות בישראל, אחת בימי יעקב ואחת בימי שפוט השופטים. ומה שמו - לבן הארמי שמו. כתיב +במדבר כ"ב+ בן בעור וכתוב +במדבר כ"ד+ בנו בער, אמר רבי יוחנן: אביו בנו הוא לו בנביאות. בלעם הוא דלא אתי לעלמא דאתי, הא אחריני - אתו. מתניתין מני - רבי יהושע היא. דתניא, רבי אליעזר אומר: +תהלים ט'+ ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים, ישובו רשעים לשאולה - אלו פושעי ישראל, כל גוים שכחי אלהים, אלו פושעי גוים, דברי רבי אליעזר. אמר לו רבי יהושע: וכי נאמר בכל גוים והלא לא נאמר אלא כל גוים שכחי אלהים. אלא: +תהלים ט'+ ישובו רשעים לשאולה מאן נינהו - כל גוים שכחי אלהים. ואף אותו רשע נתן סימן בעצמו, אמר +במדבר כ"ג+ תמת נפשי מות ישרים, אם תמות נפשי מות ישרים - תהא אחריתי כמוהו, ואם לאו - הנני הולך לעמי. וילכו זקני מואב וזקני מדין תנא: מדין ומואב לא היה להם שלום מעולם. **משל לשני כלבים שהיו בעדר והיו צהובין זה לזה, בא זאב על האחד, אמר האחד: אם איני עוזרו - היום הורג אותי, ולמחר בא עלי. הלכו שניהם והרגו הזאב.** אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי: כרכושתא ושונרא עבדו הלולא מתרבא דביש גדא. +במדבר כ"ב+ וישבו שרי מואב עם בלעם. ושרי מדין להיכן אזול? - כיון דאמר להו +במדבר כ"ב+ לינו פה הלילה והשיבתי אתכם דבר אמרו: כלום יש אב ששונא את בנו? אמר רב נחמן: חוצפא, אפילו כלפי שמיא מהני. מעיקרא כתיב לא תלך עמהם ולבסוף כתיב קום לך אתם. אמר רב ששת: חוצפא מלכותא בלא תאגא היא, דכתיב +שמואל ב' ג'+ ואנכי היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני וגוי'. אמר רבי יוחנן: בלעם חיגר ברגלו אחת היה, שנאמר +במדבר כ"ג+ וילך שפי, שמשון בשתי רגליו - שנאמר +בראשית מ"ט+ שפינן עלי ארח הנושך עקבי סוס. בלעם סומא באחת מעיניו היה, שנאמר +במדבר כ"ד+ שתם העין, קוסם באמתו היה, כתיב הכא נפל וגלוי עינים וכתוב התם +מגילת אסתר ז'+ והמן נפל על המטה וגוי'. איתמר, מר זוטרא אמר: קוסם באמתו היה, מר בריה דרבינא אמר: שבא על אתונו. מאן דאמר קוסם באמתו היה - כדאמרן, ומאן דאמר בא על אתונו היה - כתיב הכא +במדבר כ"ד+ כרע שכב, וכתוב התם +שופטים ה'+ בין רגליה

במדבר רבה (וילנא) פרשה כ

ד ויאמר מואב אל זקני מדין מה טיבן של זקני מדין כאן שהיו רואין את ישראל נוצחין שלא כדרך הארץ ואמרו מנהיג שלהן במדין נתגדל נדע מהן מה מדותיו אמרו לו זקני מדין אין כחו אלא בפיו אמרו להם אף אנו נבוא כנגדן עם אדם שכחו בפיו, ויאמר מואב אל זקני מדין והלא את מוצא שמדינים נלחמים עם המואבים שנא' (בראשית לו) המכה את מדין בשדה מואב

והשנאה ביניהם מעולם, **משל לשני כלבים שהיו מריבים זה עם זה בא זאב על אחד מהן אמר** **השני אם איני עוזרו, היום הורג את זה ולמחר יבא עלי** לפיכך נתחברו מואב עם מדין, עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוד השור מה שור כחו בפיו אף אלו כחן בפיהן מה שור כל מה שמלחך אין בו סימן ברכה אף אלו כל אומה שנוגעים אין בהם סימן ברכה מה שור מנגח בקרניו אף אלו מנגחין בתפלתן שנאי' (דברים לג) וקרני ראם קרניו, בלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא והלא מתחלה נסיד היה שנאי' (במדבר לא) את אוי ואת רקם אלא משנהרג סיחון המליכוהו תחתיו בעת ההיא שגרמה לו שעה.

ספרי במדבר פיסקא קנז

(קנז) וידבר ה' אל משה נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים, להודיע שבחן של צדיקים שאין נפטרים מן העולם עד שהם מנקמים נקמת ישראל שהיא נקמת מי שאמר והיה העולם: מאת המדינים, והרי מואבים הם היו תחילה לדבר שנאמר וילכו זקני מואב וזקני מדין (במדבר כב ז) מימיהם לא עשו שלום זה עם זה וכשבאו להלחם עם ישראל עשו שלום זה עם זה ונלחמו עם ישראל. **משל למה הדבר דומה לשני כלבים שהיו בעדר והיו צהובין זה עם זה בא זאב לטול טלה מן העדר והיה אחד מהם מתגרה כנגדו אמר חבירו אם איני הולך ומסייעו עכשיו הורגו ועוקף עלי והורגני עשו שלום זה עם זה ונלחמו עם הזאב** כך מואב ומדין מימיהם לא עשו שלום זה עם זה שנאמ' המכה את מדין בשדה מואב (בראשית לו לה) וכשבאו להלחם עם ישראל עשו שלום זה עם זה ונלחמו עם ישראל: מאת המדינים, שהיו מדיינים עם ישראל. מאת המדינים שהיו מתייעצים על ישראל. [מאת המדינים שהיו מטיירין על ישראל]: אחר תאסף אל עמידך, מגיד שמיתתו של משה מעכבת למלחמת מדין ואף על פי כן הלך משה ועשה בשמחה שנאמר וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אין החלצו אלא איזדריזו שנאמר חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל (דברים ג יח).

ויהיו על מדין וגו', אמר להם לא נקמת בשר ודם אתם נוקמים אלא נקמת מי שאמר והיה העולם שנאמ' אל קנא ונוקם ה' (נחום א ב): אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל תשלחו לצבא, ארבעה ועשרים אלף דברי ר' ישמעאל. ר' עקיבא אומר אלף למטה אלף למטה שנים עשר אלף מה ת"ל לכל מטות ישראל תשלחו לצבא להביא את שבטו של לוי: וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה, מגיד הכתוב שהיו בני אדם כשרים וצדיקים ומסרו נפשם על הדבר. ר' נתן אומר אחרים מסרום איש פלוני כשר יצא למלחמה איש פלוני צדיק יצא למלחמה. ר' אלעזר המודעי אומר בוא וראה כמה חיבתן של רועי ישראל [על ישראל] שעד שלא שמעו שמיתתו של משה מעכבת למלחמת מדין מה כתיב בהן מה אעשה לעם הזה עוד מעט וסקלוני (שמות יז ד) משמעו שמיתתו של משה מעכבת למלחמת מדין התחילו מתחבאים אעפ"כ נמסרו על כורחם שנאמר וימסרו מאלפי ישראל.

וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פנחס, מגיד שהם שקולים כפנחס ופנחס היה שקול כנגד כולם. מפני מה הלך פנחס ולא הלך אלעזר לפי שהלך פנחס לנקום נקמת אבי אמו שנאמר והמדנים מכרו אותו אל מצרים (בראשית לו לו): וכלי הקודש, זה ארון שנאמ' ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו (במדבר ד כ): וחצוצרות התרועה בידו, אין ידו אלא רשותו

שנאמר ויקח את כל ארצו מידו (שם/במדבר/ כא כו) ואומר ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדונו וילך וכל טוב אדונו בידו (בראשית כד ז): ויצבאו על מדין, הקיפוה מארבעה רוחותיה. ר' נתן אומר נתן להם רוח רביעית כדי שיברחו.

ואת מלכי מדין [הרגו על חלליהם וגוי' חמשת מלכי מדין] למה נאמר והלא כבר נאמר את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע ומה ת"ל חמשת מלכי מדין מגיד הכתוב שכשם ששוו כולם בעצה אחת כך שוו כולם בפורענות: ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב, נתנו לו ישראל שכרו משלם ולא קפחוהו לפי שבא ליתן להם עצה אמר להם לכשהייתם ששים רבוא לא יכלתם להם ועכשיו אתם יכולים להם לכך נתנו לו שכרו משלם ולא קפחוהו. ר' נתן אומר בבית דין הרגוהו שנאמר ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל (יהושע יג כב).

וישבו בני ישראל את נשי מדין וגוי' ואת כל עריהם במושבותם, זה בית עבודה זרה שלהם: ואת כל טירותם, מקום שהיו נוטרין עבודה זרה שלהן. ד"א ואת כל טירותם מקום שהיו בטיריון.

ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח באדם ובבהמה וביאו אל משה ואל אלעזר הכהן, מגיד הכתוב שהיו בני אדם כשרים וצדיקים ולא נחשדו על הגזל לא כענין שנאמר וימעלו בני ישראל מעל בחרם (שם/יהושע/ ז א) אבל כאן ויקחו את כל השלל וביאו אל משה.

ויצאו משה ואלעזר הכהן, אבא חנין אומר משום רבי אליעזר לפי שיצאו נערי ישראל לחטוף מן הבזה: ויקצוף משה על פקודי החיל, מגיד שאין הסרחון תלוי אלא בגדולים: ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה, אמר לו פינחס רבינו כשם שפקדתנו כך עשינו.

הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם, מה היה דבר בלעם אמר להם אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם. שמא מרובים אתם מן המצריים שנאמר בהם ויקח שש מאות רכב בחור (שמות יד ז) אלא בואו ואני נותן לכם עצה מה תעשו אלהיהם של אלו שונא זימה הוא העמידו להם נשיכם ובנותיכם לזימה והם שטופים בזימה ואלהיהם שולט בהם שזה כלל שכל זמן שישראל עושים רצונו הוא נלחם להם שנאמר ה' ילחם לכם (שם/שמות י"ד/ יד) ובזמן שאין עושים רצונו כביכול הוא נלחם בם שנאמר ויהפך להם לאויב [והוא נלחם בם] (ישעיה סג י) ולא עוד אלא שעושין את הרחמן אכזרי שנא' היה ה' כאויב בלע ישראל (איכה ב ה).

ועתה הרגו כל זכר בטף וכל אשה ידעת איש, זו בעולה והראויה ליבעל אף על פי שלא נבעלה או שאינה ראויה ליבעל כשהוא אומר וכל הטף בנשים וגוי' הרי שאינה ראויה ליבעל אמור הא מה אני מקיים ועתה הרגו כל זכר בטף וכל איש יודעת איש למשכב זכר זו בעולה והראויה ליבעל אף על פי שלא נבעלה: הרוגו למה נאמר להפסיק את הענין דברי ר' ישמעאל [שאם קורא אני ועתה הרגו כל זכר בטף וכל הטף בנשים איני יודע באיזה ענין הכתוב מדבר לכך נאמר הרוגו להפסיק הענין דברי ר' ישמעאל] ד"א הרוגו למה נאמר שיכול הראויה ליבעל אמרת ליהרג בעולה עאכ"ו אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמר הרוגו ללמדך שאין עונשים מן הדין: וכל

הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם, מיכן היה רבי שמעון בן יוחי אומר גיורת עצמה שנתגיירה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשרה לכהונה.

ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים למה נאמר לפי שהוא אומר וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים (במדבר יט יד) שומעני אף הקש והחריות והעצים והאבנים והאדמה במשמע ת"ל ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם וגו' (שם /במדבר י"ט/ יח) כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה ונפש בהמה במשמע ת"ל וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ הא למדנו לארבעה כלים ולכלי מתכות. לכלי חרס מנין ת"ל וכל כלי פתוח. אדם מנין ת"ל ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים או אלו לכלל חטוי ולכלל טומאה ת"ל הוא יטמא והוא יתחטא את שבא לכלל חטוי בא לכלל טומאה שלא בא לכלל חטוי לא בא לכלל טומאה: אתם ושביכם, מה אתם בני ברית אף שביכם בני ברית.

וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו למה נאמר לפי שהוא אומר או עור או שק (ויקרא יא לב) אין לי אלא שק מנין לעשות כל מעשה עזים כשק אמרת ק"ו הוא ומה אם המת חמור עשה בו כל מעשה עזים כשק שרץ הקל אינו דין שנעשה בו כל מעשה עזים כשק אמרת כך דנין מן החמור להקל ולהחמיר עליו אלא אין ת"ל בגד במת שכבר ק"ו הוא מה שרץ הקל עשה בו את הבגד כשק המת חמור דין הוא שנעשה בו את הבגד כשק מה ת"ל בגד במת אלא מופנה להקיש ולדון גזירה שוה נאמר כאן בגד ונאמר להלן בגד מה בגד האמור להלן עשה בו כל מעשה עזים כשק אף בגד האמור כאן נעשה בו כל מעשה עזים כשק ומה כאן טווי וארוג אף להלן טווי וארוג להביא את פסיקיא ופונדא וחבק של חמור שהם טווי וארוג יצאו פתילות וחבלים שאינן טווי וארוג.

ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה משה רבינו לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות. ר' אלעזר בן עזריה אומר בשלשה מקומות בא משה לכלל כעס ובא לכלל טעות. כיוצא בו אתה אומר ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים לאמר מהו אומר מדוע לא אכלתם את החטאת וגו' (שם /ויקרא/ י יז). כיוצא בו אתה אומר ויאמר להם שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים מהו אומר וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים (במדבר כ יא) אף כאן אתה אומר ויקצוף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה מהו אומר ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה אשר צוה ה' את משה. משה רבינו לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות ויש אומרים משה נתן לו רשות לאלעזר הכהן לדבר שכשיפטר משה מן העולם לא יהיו אומרים לו בחיי משה רבך לא הייתה מדבר עכשיו מה אתה מדבר. ר' יאשיה אומר שהיה אומר דבר בשם אומריו כענין שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי (אסתר ב כב) (סליק פיסקא).

1.1.3 Strniště, sláma, pleva a pšenice (zrnko) – Midraš Genesis Raba 83,5

בראשית רבה (וילנא) פרשה פג

ה התבן והקש והמוץ מריבים (מדינים) זה עם זה אומר בשבילי נזרעה השדה וזה אומר בשבילי נזרעה השדה וזה אומר בשבילי נזרעה השדה אמרו החטים המתינו עד שתבואו הגורן ואנו יודעין בשביל מה נזרעה השדה, באו לגורן ויצא בעל הבית לזרותה הלך לו המוץ ברוח, נטל את התבן והשליכו על הארץ ונטל את הקש ושרפו, נטל את החטים ועשה אותן כרי וכל מי שרואה אותן מנשקן, המד"א (תהלים ב) נשקו בר פן יאנף, כך אומות העולם הללו אומרים אנו עיקר ובשבילנו נקרא העולם, והללו אומרים בשבילנו נברא העולם, אמרו להם ישראל המתינו עד שיגיע היום ואנו יודעים בשביל מי נברא העולם, הה"ד (מלאכי ג) כי הנה היום בא בוער כתנור, ועליהם הוא אומר (ישעיה מא) תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם, אבל ישראל ואתה תגיל בה' קדוש ישראל תתהלל.

1.1.4 Liška jako zpěvák – Midraš Ester Raba 7,3

אסתר רבה (וילנא) פרשה ז

ג ד"א אחר הדברים האלה, כתיב (שם /איוב/ כ') אם יעלה לשמים שיאו, לרומא, וראשו לעב יגיע, לעננה, כגללו לנצח יאבד, מה גללים הללו מזוהמין כך הוא מזוהם, (שם /איוב כ') רואיו יאמרו איו, חמיין ליה ולא חכמין ליה אן הוא המן ואן הוא שלותו, ר' פנחס הוה משתעי אילין עובדיא ארי עשה סעודה לבהמה ולחיה וסיכך על גבן עורות של אריות וזאבים וחיות רעות, מן דאכלון ושתון אמרין הלואי מאן יימר קומיטן זמירא, תליין עינהון בהדיה תעלא, אמר לון עניין לי אתון מה דאנא אמר לכון, אמרין הן אמר לון מאן דאחמי לן בעילאי הוא יחמי לן בארעאי, כך מי שהראנו במפלתן של בגתן ותרש וצליבתן הוא יראה לנו במפלתו של המן, ומי שפרע מן הראשונים הוא יפרע לנו מן האחרונים מה כתיב למעלה מן הענין ויתלו שניהם על עץ אף סופו של אותו האיש ליצלב.

1.1.5 Vlk u studny – Midraš Ester Raba 7,6 (k verši Est 3,2)

אסתר רבה (וילנא) פרשה ז

ו וכל עבדי המלך אשר בשער המלך וגו', רבי יוסי בר חנינא פתח (תהלים ק"מ) טמנו גאים פח לי אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם מצודה פרשו לי עובדי כוכבים להפילני, אומרים לי עבוד עבודת כוכבים אם אני שומעת להם נעשתי ואם אין אני שומע להם הן הורגין אותי, משל לזאב שצמא למים ופרשו לו מצודה על פי המעיין אמר אם ארד לשתות הריני ניצוד ואם לא ארד הריני מת בצמא.

1.1.6 O dvou ptácích – Midraš Kohelet Raba 11,8/9

קהלת רבה (וילנא) פרשה יא

א [ט] שמח בחור בילדותך, אמר ר' שמואל בר ר' יצחק בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שמצאו בו דברים שהן מטיין לצד מינות, אמרו זה חכמתו של שלמה שאמר שמח בחור בילדותך, משה אמר (במדבר ט"ו) ולא תתורו אחרי לבבכם שלמה אמר והלך בדרכי לבך הותרה הרצועה לית דין ולית דיין כשאמר כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט אמרו יפה אמר שלמה, ר' חייא רבה ור"ש בן חלפתא, ר' חייא רבה אמר לאחד שברח מפני הקוסטנר והיה רץ והוא רץ אחריו אמרו לו מעוט בריצה שלא תרבה בחזירה, כך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט, ר' שמעון בן חלפתא אומר לאחד שהיה שט על פני הנהר היה רץ ורצין אחריו אמרו לו מעט בכניסה שלא תרבה ביציאה ותיגע, כך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט, ר' חנינא בר פפא אמר לאחד שגנב את המכס חד זמן צדון יתיה אמרין ליה הב מה דאית גבך, אמר לון סבון לכון מה דאית גבאי, אמרון את סבר לית אנן מפקין אלא כל דאית גבך האידנא אנן תבעין מינך כל דאית גבך וכל מה דגנבת כל אילין שנייא דהוית גניב, כך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט, אמר ר' לוי **לעוף שהיה חבוש בכלוב בא עוף אחד ועמד לו על גביו, אמר לו אשריך מה מזונותיך מצויין לך, אמר ליה ביש גדא וטמיע מזלא למזונותי את מסתכל ולחבושי לית את סקר, דלמחר מפקין ונכסין לי,** כך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט, ר' תנחום אמר לבן בליעל שבא אצל חנוני, א"ל תן לי בשר שמן ויין ישן ומיני ארגסטירין אכל ושתה ונתבסם ובא לצאת א"ל אייתי טימי מה דאכלת, אחר /אמר/ כריסיה דההוא גברא קומך בזעה, חנוני הוה חכים מה עשה נטל מחצלת וכרכו בה והניחו על תרע חנותיה, כל דעבר א"ל אישדי זכו עם הדין מיתה דנזבון ליה תכריכין, עבר חד בר פחין ביש סניה אמר ליה עד כדון ביש הדין גדא וטמיע מזלא הכא מקלק, אמר ליה חייך עד דאיסתנפנוי פרויטי כיון דאיסתנפנוי פריטייא דידיה אמר ליה איזיל לפחתא, כך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט, ד"א שמח בחור בילדותך, ר' יודן ור' פנחס, ר' יודן אמר בילדותך בתורתך שלמדת בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך זו המשנה, והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך זה התלמוד, ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט אלו מצות ומעשים טובים, ר' פנחס אומר שמח בחור בילדותך מי גרם לך להבחר בזקנותך, תורה שלמדת בילדותך ואם נבחרת בזקנותך אל תפליג עצמך בדברי תורה אלא והלך בדרכי לבך זה התלמוד שלמדת מרבך, ודע כי על כל אלה וגוי עליו לשלם לך שכר מצות ומעשים טובים, רשב"י אומר לאחד שהיה מפסיל בנשים ושטף בזמה והוה אמר הידא איתתא אנא בעי לה הדא איתתא אנא בעי לה הזקין וביקש לישא אשה, אמרו לו ביש גדא וטמיע מזלא הידא איתתא בעיא לך כדון נחירך קטיף אודנך יקרין ועיינך כהיין, כך כי על כל אלה יביאך האלהים, לאחד שהיו לו שדות וכרמים ולא היה מפריש תרומה ומעשרות הזקין וירד מכל נכסיו אמר אלו היו לי שדות וכרמים ולא הייתי מפריש תרומה ומעשרות אמרין ליה כדון מה דהוה הוה, כך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט.

1.2 Další vybrané bajky

1.2.1 Liška a ryby – Brachot 61b

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף סא עמוד ב

ריאה שואבת כל מיני משקין, כבד כועס, מרה זורקת בו טפה ומניחתו, טחול שוחק, קרקבן טוחן, קיבה ישנה, אף נעור. נעור הישן, ישן הנעור - נמוק והולך לו. תנא: אם שניהם ישנים או שניהם נעורים - מיד מת. תניא, רבי יוסי הגלילי אומר: צדיקים יצר טוב שופטן, שנאמר +תהלים ק"ט+ ולבי חלל בקרבי. רשעים - יצר רע שופטן, שנאמר +תהלים ל"ו+ נאם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו, בינונים - זה וזה שופטן, שנאמר +תהלים ק"ט+ יעמד לימין אביון להושיע משפטי נפשו. אמר רבא: כגון אנו בינונים. אמר ליה אביי: לא שביק מר חיי לכל בריה! ואמר רבא: לא איברי עלמא אלא לרשיעי גמורי או לצדיקי גמורי. אמר רבא: לידע אינש בנפשיה אם צדיק גמור הוא אם לאו. אמר רב: לא איברי עלמא אלא לאחאב בן עמרי ולרבי חנינא בן דוסא. לאחאב בן עמרי - העולם הזה, ולרבי חנינא בן דוסא - העולם הבא.

ואהבת את ה' אלהיך. תניא, רבי אליעזר אומר: אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך? ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך? אלא: אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו - לכך נאמר בכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו - לכך נאמר בכל מאדך. רבי עקיבא אומר: בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך. תנו רבנן: פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה. אמר ליה: עקיבא, אי אתה מתירא מפני מלכות? אמר לו: **אמשול לך משל, למה הדבר דומה - לשועל שהיה מחלך על גב הנחר, וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם: מפני מה אתם בורחים? אמרו לו: מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה, ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם? אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות? לא פקח אתה, אלא טפש אתה! ומה במקום חיותנו אנו מתיראין, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה! אף אנחנו, עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה +דברים ל"ו+ כי הוא חייך וארך ימך - כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה - על אחת כמה וכמה.** אמרו: לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמר לו: פפוס! מי הביאך לכאן? אמר ליה: אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה, אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים. בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבינו, עד כאן? אמר להם: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך - אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי: מתי יבא לידי ואקימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: זו תורה וזו שכרה? +תהלים י"ז+ ממתים ידך ה' ממתים וגו'! - אמר להם: חלקם בחיים. יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא.

לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים וכו'. אמר רב יהודה אמר רב: לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים, וברואה. איתמר נמי, אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא, הכי אמר רבי יוחנן: לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים, וברואה, ובשאיין גדר, ובזמן שהשכינה שורה. תנו רבנן: הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום, ובגליל לא יפנה אלא מזרח ומערב. ורבי יוסי מתיר, שהיה רבי יוסי אומר: לא אסרו אלא ברואה, ובמקום שאין שם גדר, ובזמן שהשכינה שורה. וחכמים אוסרים. חכמים היינו תנא קמא! - איכא בינייהו צדדין. תניא אידך: הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום, ובגליל - צפון ודרום אסור, מזרח ומערב מותר. ורבי יוסי מתיר, שהיה רבי יוסי אומר: לא אסרו אלא ברואה. רבי יהודה אומר: בזמן שבית המקדש קיים - אסור, בזמן שאין בית המקדש קיים - מותר. רבי עקיבא אסור בכל מקום. רבי עקיבא היינו תנא קמא! - איכא בינייהו חוץ לארץ. רבה הוה שדיין ליה לבני מזרח ומערב, אזל אביי שדנהו צפון ודרום, על רבה תרצנהו. אמר: מאן האי דקמצער לי? אנא כרבי עקיבא סבירא לי, דאמר: בכל מקום אסור.

1.2.2 Jeřáb, který vytáhl kost ze chřtánu lva – Midraš Genesis Raba 64,10

בראשית רבה (וילנא) פרשה סד

י ויאמרו ראה ראינו, ראינו מעשיך ומעשה אבותיך, ונאמר תהי נא אלה אם תעשה עמנו וגו', רק מיעוט שלא עשו עמו טובה שלימה, בימי רבי יהושע בן חנניה גזרה מלכות הרשעה שיבנה בית המקדש הושיבו פפוס ולוליאנוס טרפיזין מעכו עד אנטוכיא והיו מספקין לעולי גולה כסף וזהב וכל צרכם, אזלין אלין כותאי ואמרין ידיע להוי למלכא דהדין קרתא מרדתא תתבנא ושוריא ישתכללון מנדה בלו והלך לא יתנון, מנדה, זו מדת הארץ, בלו, זו פרובגירון, והלך, אנגרוטינה, ואמר להון מה נעביד וגזרית, אמרין ליה שלח ואמר להון או ישנון יתיה מאתריה או יוספון עליה חמש אמין או יפצרון מיניה חמש אמין מן גרמיהון אנון חזרין בהון, והוון קהליא מצתין בהדא בקעתא דבית רמון כיון דאתון כתיבא שרון בכיין, בעיין לממרד על מלכותא אמרין יעול חד בר נש חכימא וישדך צבורא, אמרין יעול ר' יהושע בן חנניא דהוא אסכולוסטקיא דאורייתא, עאל ודרש **ארי טרף טרף ועמד עצם בגרונו אמר כל דאתי מפיק ליה אנא יהיב ליה אגריה אתא** **הדין קורא מיצראה דמקוריה אריך יהיב מקוריה ואפקיה אמר ליה הב לי אגרי א"ל זיל תהא** **מלגלג ואומר דעילת לפומא דאריה בשלם ונפקת בשלם**, כך דיינו שנכנסנו לאומה זו בשלום ויצאנו בשלום, ויבואו עבדי יצחק, אין אנו יודעים אם מצאו אם לא מצאו, מן מה דכתיב וימצאו שם באר מים חיים הוי שמצאו מים חיים.

1.2.3 Stromy a železo – Midraš Genesis Raba 5,10

בראשית רבה (וילנא) פרשה ה ד"ה י ויהי ערב

י ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי, יום שנבראו בו גבורים, היך מה דאת אמר (יחזקאל כג) שלישים וקרואים רוכבי סוסים כולם, כיון שנברא הברזל התחילו האילנות מרתתים, אמר להן מה לכם מרתתין, עץ מכם אל יכנס בי, ואין אחד מכם ניזוק.

1.2.4 Liška na vinici – Midraš Kohelet Raba 5,20 (ke Kaz 5,14)

קהלת רבה (וילנא) פרשה ה

א [יד] כאשר יצא מבטן אמו, גניבא אמר לשועל שמצא כרם והיה מסוייג מכל פנותיו והיה שם נקב אחד ובקש להכנס בו ולא הוה יכיל מה עבד צם תלת יומין עד דכחיש ותשש ועאל בהדא נקובא, ואכל ושמן, בעא למיפק ולא יכיל מעיבר כלום, חזר וצאים תלת יומן אחרנין עד דכחיש ותשש וחזר היך מה דהוה ונפק, כד נפק הוה אפיך אפוי ואיסתכל ביה אמר כרמא כרמא, מה טב את ומה טבין אינון פירין דבגווד, וכל מה דאית בך יאין ומשבחן, ברם מה הניה ממך, כמה דבר נש עליל לגוויך כך הוא נפיק, כך הוא דין עלמא, ד"א כאשר יצא מבטן אמו ערום ישוב ללכת כשבא, תניא כמו שבא אדם כן ילך, אדם בא בקול ונפטר מן העולם בקול, בא לעולם בבכיה ונפטר מן העולם בבכיה, בא לעולם בחבה ונפטר מן העולם בחבה, בא בעולם באנחה ונפטר מן העולם באנחה, בא לעולם בבלי דעת ונפטר מן העולם בבלי דעת, תני בשם רבי מאיר כשאדם בא לעולם ידיו הן קפוצות כלומר כל העולם כלו שלי הוא אני נוחלו וכשהוא נפטר מן העולם ידיו הן פשוטות כלומר לא נחלתי מן העוה"ז כלום, שכן שלמה אומר כאשר יצא מבטן אמו ערום ישוב ללכת כשבא ומאומה וגו'.

2. MIŠLE ŠU‘ALIM

2.1 Fotografie pořízené autorkou práce z exemplářů uložených v Knihovně Židovského muzea v Praze

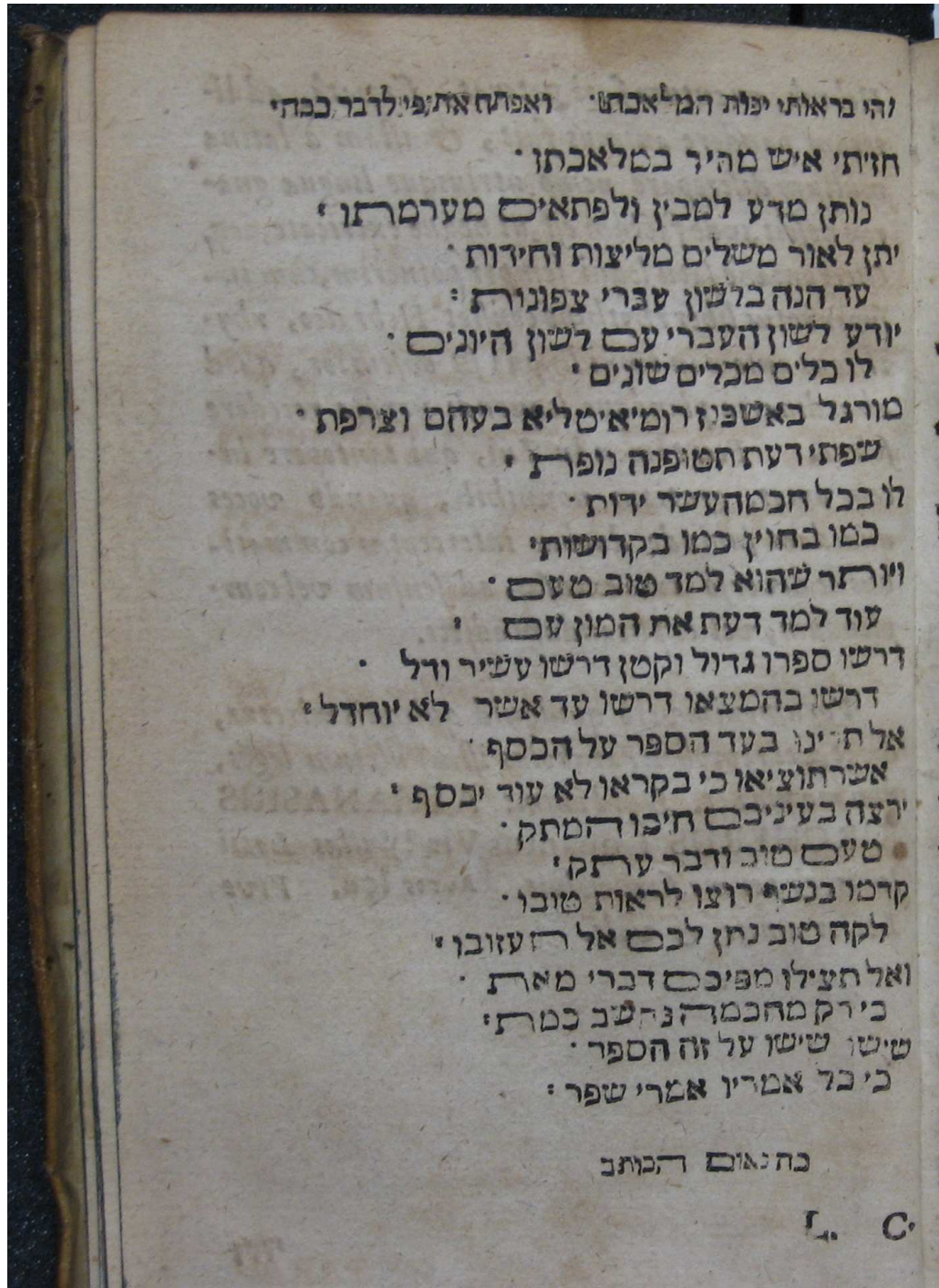
2.1.1 Úvodní ilustrace vydání *Mišle šu‘alim* Praha: Universitas / Societas Jesu ad S. Clementem, 1661. – Knihovna Židovského muzea v Praze, sign. H 47.567.

2.1.2 Titulní list vydání *Mišle šu'alim* Praha: Universitas / Societas Jesu ad S. Clementem, 1661. – Knihovna Židovského muzea v Praze, sign. H 47.567.

2.1.3 Báseň Ludovica de Compiegne ve vydání *Mišle šu'alim* Praha: Universitas / Societas Jesu ad S. Clementem, 1661. – Knihovna Židovského muzea v Praze, sign. H 47.567.

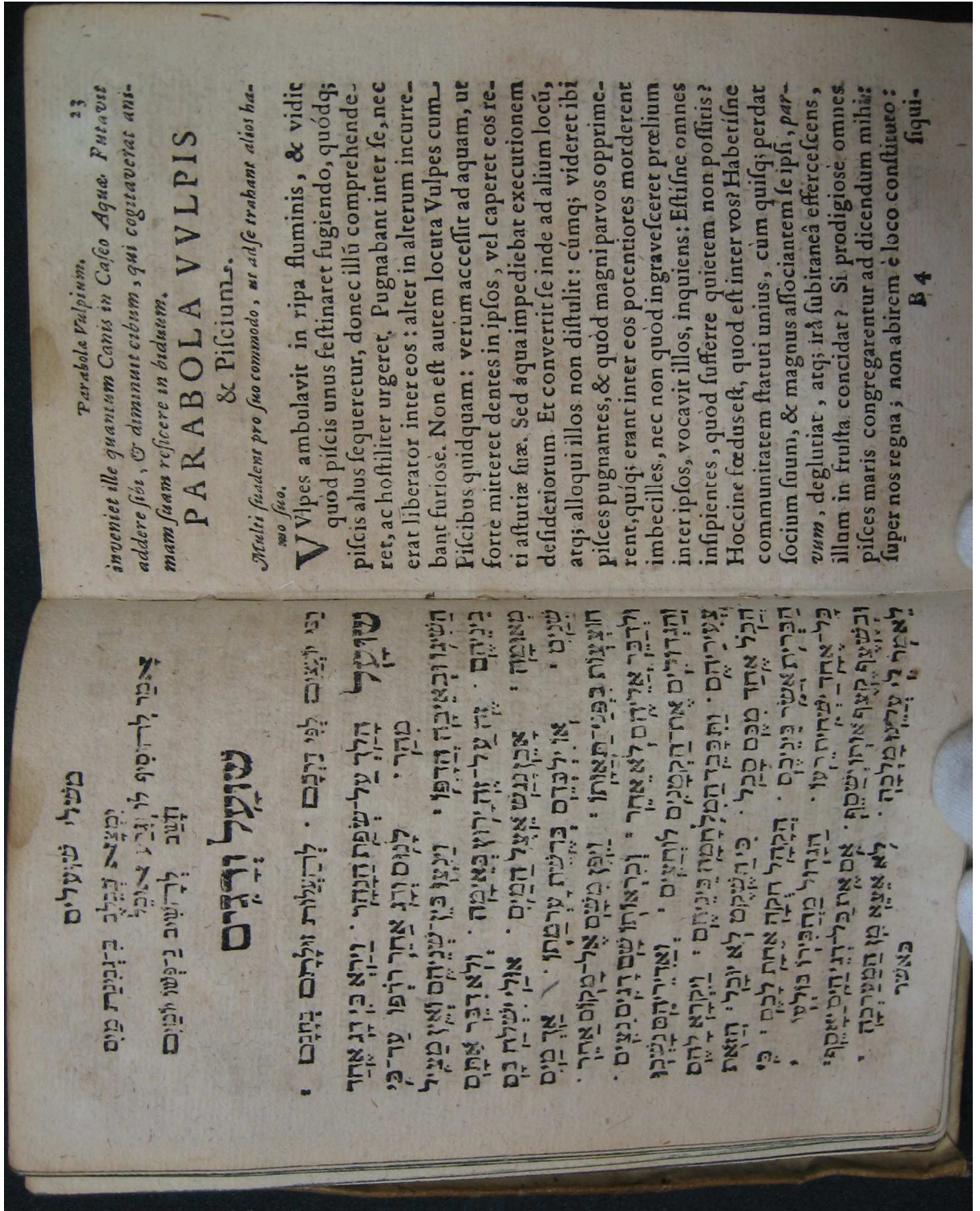
והי בראותי יכולת המלאכתו • ואפתח את פי לדבר כבודי
חזיתי איש מהיר במלאכתו •
נותן מדע למבין ולפתאים מערמתו •
יתן לאור משלים מליצות וחידות •
עד הנה בלשון עברי צפונות •
יודע לשון העברי עם לשון היונים •
לו כלים מכלים שונים •
סורגל באשכנז רומי אטליא בעהם וצרפת •
עפתי דעת חטופנה נופת •
לו בכל חכמה עשר ידות •
כמו בחוץ כמו בקדושות •
ויותר שהוא למד טוב טעם •
עוד למד דעת את המון עם •
דרשו ספרו גדול וקטן דרשו עשיר ודל •
דרשו בהמצאו דרשו עד אשר לא יחדל •
אל תינו בעד הספר על הכסף •
אשרתו ציאו כי בקראו לא עוד יכסף •
ירצה בעיניכם חיבו המתק •
טעם טוב ודבר עתק •
קדמו בנשי רוצו לראות טובו •
לקח טוב נתן לכם אל העזובו •
ואל תעילו מפיכם דברי מאת •
כירק מחכמה נהיב כמת •
שישו שישו על זה הספר •
כי כל אמריו אמרי שפר •

כה נאום הכותב

L. C.

2.1.4 Šestá bajka (Liška a ryby) ve vydání *Mišle šu'alim* Praha: Universitas / Societas Jesu ad S. Clementem, 1661. (Hebrejský originál a latinský překlad.)

– Knihovna Židovského muzea v Praze, sign. H 47.567.

Parabola Vulpium.
inveniet ille quantum Canis in Casco Aquæ. Putavit
addere sibi, & diminuit cibum, qui cogitaverat ani-
mam suam rescire in biduum.

PARABOLA VULPIS
 & Piscium.

Multi suadent pro suo commodo, ut alise trahant alios ha-
mo suo.

Vulpes ambulavit in ripa fluminis, & vidit quod piscis unus festinaret fugiendo, quodq; piscis alius sequeretur, donec illū comprehenderet, ac hostiliter urgeret. Pugnabant inter se, nec erat liberator inter eos: alter in alterum incurrebant furiose. Non est autem locuta Vulpes cum Piscibus quidquam: verum accessit ad aquam, ut forte mitteret dentes in ipsos, vel caperet eos reti astutiæ suæ. Sed aqua impediēbat executionem desideriorum. Et convertit se inde ad alium locū, atq; alloqui illos non distulit: cūmq; videret ibi pisces pugnantes, & quod magni parvos opprimerent, quiq; erant inter eos potentiores morderent imbecilles, nec non quod ingravesceret prælium inter ipsos, vocavit illos, inquires: Estisne omnes insipientes, quod sufferre quietem non possitis? Hoccine fœdus est, quod est inter vos? Habetisne communitatem statuti unius, cūm quisq; perdat socium suum, & magnus associantem se ipsi, parvum, degluciat, atq; irā subitanā efferscens, illum in frustra concidat? Si prodigiosè omnes pisces maris congregarentur ad dicendum mihi: super nos regna, non abirem è loco constituro: siqui-

משהל טיעילי
 ימצא פקליב בזנקת פים
 זעב לרשיב בפשו ילמים
שועל ודגים
 נבי ילמים לפי דקום . להעלות ולקום נחום .
שועל
 הלך על-שפת הנהר . ורא בני דג אחר
 מהר . לנוס וגו אחר דלפו ערפי
 השני ובאבה הדפו . ועצו בני-שניהם ואין מעיל
 בעיהם . זה על-זה ירוץ באימה . ולא דבר אדם
 מאומה : אכונגש אצל המים . אולי ישלח גם
 שניט . או ילבדס פרשת ערפתו . אך מים
 חוצעות בפני-תאותו : ופז משם אל-מקום אחר .
 ולדבר אליהם לא אחר : ובראותו שם דגים נשכו
 והנדזים אחד הקמים לוחצים : ואריריהם נשכו
 ועיריהם . ותפד המלחמה ביניהם : וקרא להם
 הכל אחד מכם סכל . פי השקם לא יוכלי הזאת
 הפרות אשר בינכם . הקהל חקה אחת לכם : פי
 כל אחד יפחית עו . הגדל מהפירו נולטו .
 ובשעה קצף אותו ישקף . אם את בלדי הים יאסקף
 לאמר לי עלינו מלכה . לא אצא מן המערכה .
 פאשר

נאשר כל יום תפחדו וחרתו . ונלחמו איש באחיו
 ואיש בפרתו . וירבם לגדס יבם . גוי ממשיך
 ומכורס . ועל יזה שגו תעו . דרך שקום לא ידעו .
 שם ערנא את טעם מלי . הטו אזיבם ולכן אלי .
 עא משם גבא הלום . וכשמחה תצאו ובשלים .
 ואם תשמעו לעצתי . וכבבתם גם אחיו . עאז
 משם ליבשה . וחדלו את הארץ נרשה . ואז שלום
 לבם ירב . ולא ישא גוי אל גוי חרב . פי איז בנז
 פורץ ארץ . נחה שקמה כל הארץ . הן אחנו
 משולש פראים . להחיות לב נדפאים . וכל ישעבני
 ארץ בהדיותם . ירנו על משפחותם . ינמם ולילה
 לא ישפנו . לא ירעו ולא ישחיתו . ועז האחד
 אם אלהי שלנו . האם תשפוח שלום לנו . הן
 פתחתו כמי מנחות זכב ינו חמשתהו בשלום .
 עוזר יביאנו . עלה הכורה עלינו . ומצודות
 בני אדם אנהו נמונים . וריגונו רבים הינים .
 ועדנו יעידים רבים . ונהמה כלנו כדפים . ואם
 ידעה מלום המותנו . גם אמה חולית כמונו . אם
 אמה כבבמחה תאכל שור . כחמך שורך השוד .
 כי פתע יקומו שונאיך . ולא תפליה את דרכיך .
 ואך את רשת מרמה עלינו שונתך . וכאז שלום
 אמה

siquidē quotidie timetis & formidatis, ac pugnat
 quisq; contra fratrem suum, & amicum suum. Via &
 conserudo vestra perversa est, gens dilacerata &
 & convulsa, quæ idcirco errat decipiturq; ac via
 pacisignorat. Audite quæso consilium eloquiorū
 meorum, inclinate aurem vestrā, & venite ad me:
 egredimini ex aqua, & venite ad terrā; cum gau-
 dio exite & cum pace: si auditis consiliū meum,
 ut benedicatis quoq; mihi, prodite huc in aridā,
 quō unā terram hæreditare possideamus. Tunc e-
 nim pax vobis augebitur, & non assumet gens cō-
 tra gentem gladiū; quia non erit ullus inter nos
 qui faciat divisionem. Quæta quiescit omnis ter-
 ra. Ecce nobiscū gaudebunt Onagri, ut vivificent
 cor contritorū. Omnes inhabitantes terrā in gau-
 dijs suis exultāt in cubilibus suis interdiu noctūq;
 sine intermissione: non malignantur, neq; ullū di-
 sperdunt. Et respondit unus Piscis: Si ad te ascen-
 derimus, nunquid dispones pacē nobis? Ecce dum
 nos sumus in aquis pacatis, & circa nos familia in
 pace, prædo abducit nos, ascendit excidiū faciens
 contra nos, & propter retia hominū perimus: pi-
 scæur nos pisces multi, multiq; nos venatores
 venantur: ideōq; tumultuamur sicut ursi. Et si tu
 novisses locū mansionum nostrarū, etiā timeres,
 ut nos. Nam si tu, hic, cum sapientia tua comed-
 ris prædam, in simplicitate tua, prædando, præ-
 da fies: siquidem derепente confluent inimici
 tui, neq; prosperabitur via tua, Er quomodo rete
 fraudis super nos extendis, ac in terra tu pacem.

משלו פשוט

אתה פוחד . הלא לעוף השמים וירגוהי וליהות
השדה . לכלמיש אלה ועורה . פיגם פני אדם
נלחמים מקנאה אשר פיניהם . גבוה מעל גבות
יהיה . שומר ונבוהים עליהם .

והמשל
להחזקת העצום למידוכס , ולהשפר
ממקד הרכס , כיכפתע הארץ רכז הנפילכ ,
ופני הדור פני כלכ , ולהזהר איש ואיש ממקשו , רחם עינו
בראשו , ואשא בשלי

פני הדור פני כלכ והבניהם כלכ גלב
פמו חמאה דבר פיהם ודמקשכ פמו חלב
אכצו אמת עדי גלי פמו יעק בעת חילכ
מבגלים רם אצל און פם הישע ולא כלכ

כלב והחקה אהר וזאב יהוב :

בער גדלה און חקר . כושל פקשכ על דבר שקר .
הכלב אעק עקרה גדולה . לאהר
ולשופטין על החלו . וזאמרו
אדוני על עבדך חבבים . פי זאמרה החלה
לחם . גבכה אמת מאמת . אשער
לפחמי אצרת . ותפע החלה און זא
אפרת . אשור יאמרו אמתו פקבד ופמת .
ויאמרו

Parabole Vulpium.

27
speras? Nonne volucris cœli, & piscibus maris,
nec non pecoribus campi, omnibus his est qui in-
fidietur quiq; ea venetur? Quin & homines bella
gerunt propter æmulationem, quæ est inter ipsos.
Sublimis à sublimi sibi cavet, & uterq; ab ijs qui
sunt ipsis sublimitores.

Parabola hæc est, ut caveamus à dantibus consilium,
quod ipsum prodet, atq; ut cuttodiāmus nos à dulcedine
gutturis eorum: quia propter prævaricationem terræ mul-
tiplicati sunt adulatores, & facies generationis hujus si-
milis faciei caninæ: & ut caveat sibi quisq; ab ijs, qui la-
queos ipsi tendunt. Qui lapit, habet oculos in capite suo.
Proponam & ego parabola meam.

*Facies generationis hujus est facies canina, & verba
adulatorum, sunt fraudulenta. Sicut vulpium est
verbum oris eorum, & arbitretur aliquis esse sicut lac.
Emungunt autem ubera lactis, sicut infans quando
lac sequit. Exploratores sunt ipsi: sed non est inter eos
Iosac, neq; Caleb.*

PARABOLA CANIS ET

Ovis, Leonis & Lupi, atq;
Vrsi.

*Est malum grande & imperferabile Dominis, qui attendit
ad Verba mendacia.*

Canis clamavit clamore magno ad Leonem, ac
Judices ejus contra ovem, dixitq; illi: Domi-
ne servi tui miserere, quia hæc ovis panē mihi fu-
deram. Et respondit Ovis: Non est verum. Apud
quemcunq; servorū tuorū invenietur, morietur.
Dixit-

2.1.5 Titulní list vydání *Mišle šu'alim* Praha: Katzische Buchdruckerey, 1767.

– Knihovna Židovského muzea v Praze, sign. 52.107.

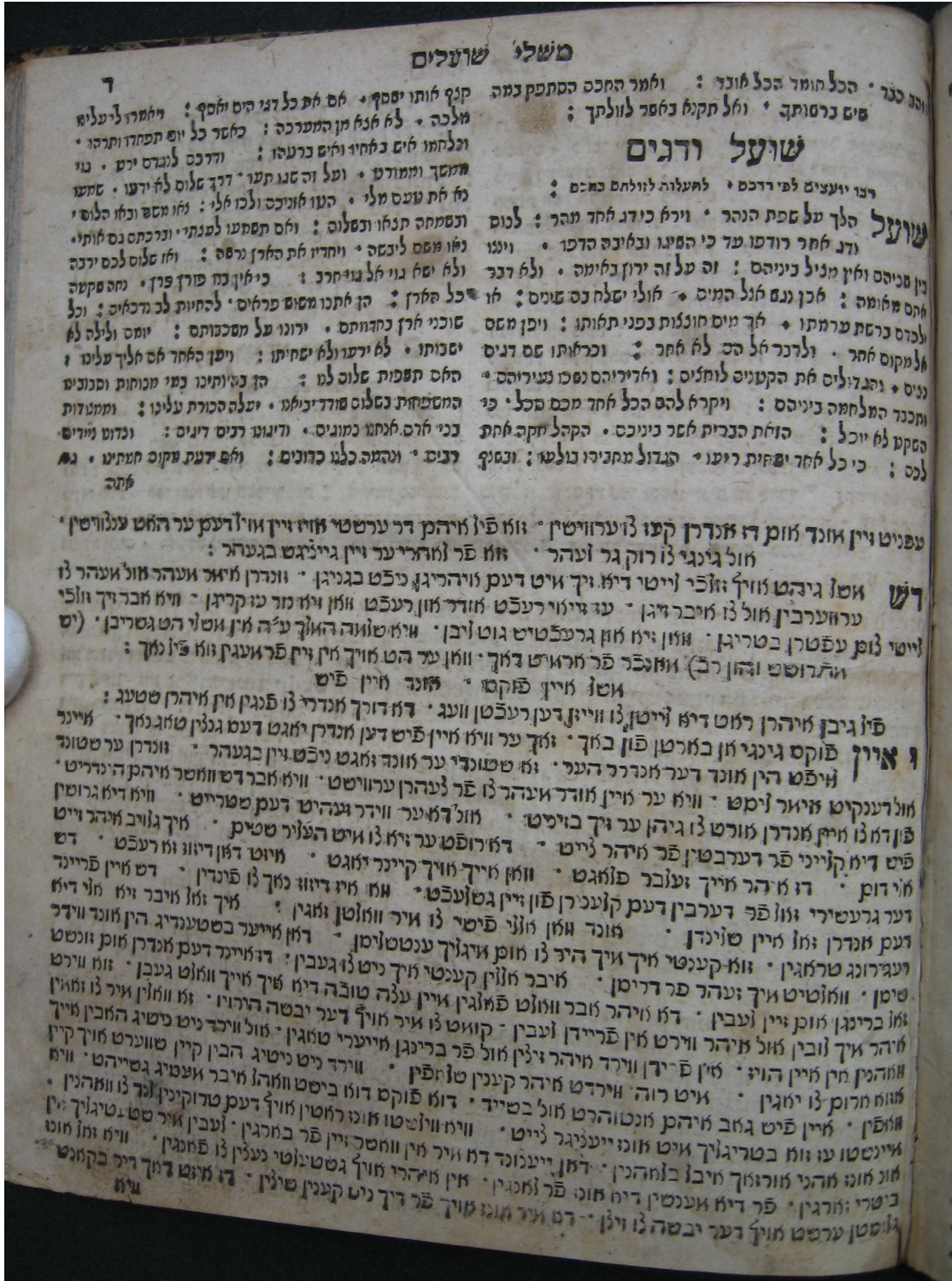
2.1.6 Titulní list vydání *Mišle šu'alim* Praha: Katzische Buchdruckerey, 1767, se jménem Koppelmanna (Kalmana) Liebena.

– Knihovna Židovského muzea v Praze, sign. 13.019.

2.1.7 Šestá bajka (Liška a ryby) ve vydání *Mišle šu'alim* Praha: Katzische Buchdruckerey, 1767. (Hebrejský originál a jidiš překlad.)

– Knihovna Židovského muzea v Praze, sign. 13.019.

משלי שרמדים

אתה חולות כמותי : אם אתה בחכמתך תאכל סוד • בהתקד
סוד תסוד : כי פתע יקומו אונאיך • ולא תכלית את דרכיך :
ואיך את רפת מרמה עלינו שוטח • ובאדן שלום אתה בועת : הלא
לעוף השמים ולרגי היס זלחית השדה : לכלל יש אורב ונודה :
כי גכ בני אדם נלחמים מקנאה אשר נביהם • גבוה מעל גבוה
שומר וגבוהים עליהם :

והמשל להוהר מן היוענים לפי דרכם • ולהשחר ממחם
חכם : כי כפתע הארץ רבו חפני לב • ופני
הדור פני כלב : ולהוהר איש ואיש ממוקשו • החכם עיניו בראשו :

כלב ורחלה וארי וזאב ודוב :

דעה גדולה אין חקר • משל מקשיב על דבר שקר :
הכלב בעק נעקה גדולה • לארי ולשופטיו על רחלה :
ויאמר לו ארזני על עבדך תרחם • כי זאת הרחלה
לחם : גנבה אחס מחיתי • אשר למחיתי אכרתי : ותען הרחלה
אין זה אחס • אשר ימלא אפו מעבדיך ומס : ויאמרו השופטים
לכלב היש לך עדים • אשר כדנך מיגידים • וענן הכלב הן דכני
בנזמים וכנים • ואלעידה לי עדים נאמיים : הוואב והדוב ראו

ויא עו גיהט אויך דעק טרוקינין אנר • זיין ייעדט בטעפריט האט זיין נאך זייעגר • וזיא זויך דוא זעלבסט
זיגטטאן דיין גלעגר • דא דוא און דיין טען דרמן טוהשט זעלין • אומט עטוואו : לו דייקן דיק דאמיט לז ערגעלין
אונד דא דוא השטטען : וואהן ער רחטיין • אונד זייענשט דוא השטט זיין ברוטן • און פֿר אומשט קואט אויך דיק ווינד
דיין פיינד : ווא פֿר דע הרשטן דיין לומט פון זיין מול אכטט לז בטיהאן דיק אוליניט : עבן זיא זיא גלייך גיהט עו אונטער
דיין זענשן לז • דז איינר דעק אונדן אזוי נייד גיבט זייער ראהי • עו טראכטיט חזאר איינר אויב דעק אונדן
העבר לז שטייגן • גאט דער אונזעלטיג חבר לז עפֿטן דען אומט רעכטן אונזעלטיט שטייל טווייגן :

דש וואו גיהט מויך זוכיניטן דוא איהרן חבר שוהן מיין עלה געבן פֿון איהרן אויגינין פֿלין זייערן • וואו עו
גלייך קאסט זיין זעבן • דעמינט וועגן אט טוואה האלף ע"ה און הענדן גגעבן • (ההצט עריו בראשו)
דער קלוגי הט דעמינט וועגן זייער מויגן אין קאפֿן אומט לז זעהן מול לז פֿרובן וויא מונד וואו זיין חבר איהר פֿר
מיין עלה טוהט געבן • לז ערשט וואהן אויפֿר זיגן אבר ריט גלייך נאך זייערן דיין ביהה עלה שטרעבן • גלייך דער
פֿיט דעק פֿוקט הט זעלח גווערן :

אטו זיין הונד • זיין שחף • זיין זיב • זיין זואלף • אונד זיין בער :

דט ביהה הט קיין גרוג • לז מיין דער דוא הט זיין פֿאלטיט זונד :

ז איין הונד קאמ פֿר דעק זיבן לז קומגן • ויא איהרן מיין שחף זיין בהוט העטיג וועק גטרעגן • אונד זיידט
דעסט וועגן נחט • וויילן דט שחף העטי גגעטן זיין ברוט • דז שחף גיבר לז חנטוהרט זיין עו זינט
ריכט זאחר • זונשט זאז ריכט בלייבן פֿון איר זיין האר • דער זיב שפראך לזן הונד זיט וואו אחר זיט וועט
קונשט עו דעק שחף בלייגן אדר בווייזן • זאגטי דער הונד גר וואהן זיט פֿראווי לייגן • זענליכען זיט דעק
זיין מיין הויז אהי מיין ערלויבניט האט טוהן גיהן • זיין ברוט האט עו לזויטן זימי טיטן גטרעגן • דעמינט
וועגן אהי ערב עראמט זאז עו ווערן ערשטאגן • דער זיב בטש זימי זיך לז זאזיין טראגן • ויא זיא דעק שחף זיין
לזן אן הערן זאלן זיין אן ברייט • דוא פֿאטי לייגן שיהטין זיך לז זאזיין טראגן • דט שחף לז בוידריגן וואר עבן
גרעצטיג קייט זאלן פֿר קריאן • דער טראג קאמ דיה לייגן אן לז הערן • דט שחף לז בוידריגן וואר עבן
דעק שחף זיין בגעהרין • דט אשפט ווארדי זאז פֿלונדט • דט שחף זאל למהלן וואו עו העטי
ענט פֿרארט • זאז שוועהר דט ברוט וואהר • זאל עו למהלן זימי זימי ווארדי גי האר • דט שחף ווארדי בלתי
טויב

2.2 Hebrejský text bajek, jejichž překlad je součástí rigorózní práce

– Převzato z <http://www.hebrewbooks.org/39190>, 13.7.2011, úpravy Cecílie Hynkové.

2.2.1 Šestá bajka (Liška a ryby) ve vydání *Mišle šu'alim* Jeruzalém / Tel Aviv: Schocken, 1946, vydavatel Abraham Meir Habermann.

משל ו

שעל ורננים

רבו יועצים לפי דרכם • להעלות וילתם ברחם

שעל הלך על־שפת הנהר • ונרא כי דג אחד מהר • לנוס ודג אחר רדפו • עד כי השיגו ובאיכה הרדפו • וניצו שניהם • ואין מציל ביניהם • זה אל זה ורוץ בחמה • ולא דבר אדם מאומה • אכן נגש אל המים • אולי ישלח בם שנים • או ילכדם ברשת ערמתו • אך המים הוצצים בפני תאנתו • ויפן משם אל מקום אחר • ולברר אליהם לא יאחר • ובראותו שם את־הדגים נצים • והגדולים את־הקטנים לוחצים • ואדיריהם נשכו צעיריהם • ותכבד המלחמה ביניהם • ויקרא להם : הכול־אחד מכם סכל • כי השקט לא יוכל • הואת הברית אשר ביניכם • הקהל חקה אחת לכם • כי כל־אחד ישחית רעו הגדול מתברו בולעו • ובשצף קצף אותו • ישפף • אם את־כל־דגי הים גאסף • לאמר לי : עלינו מלכה • לא אצא מן המערכה • כִּאֲשֶׁר בַּל־היום תפתרו ותרהו • ונלקחו איש באחיו ואיש ברעהו • ודרכם לנגדם • רט • ממשך וממרט • ועל־זה שנו תעו • דרך שלום לא רעו • שמעו נא את־מעם מלי • הסו אנכם ולכו אלי • צאו משם ובואו הלו • בשמחה תצאו ובשלום • ואם־תשמעו לעצתי • וברכתם גם־אתי • צאו מן הים ליבשה • ויחדו את־הארץ בירשה • ואז שלום לכם ירב • ולא ישא גוי אל גוי חרב • כי אין בנו פורץ פרוץ • נחה שקמה בל־הארץ • הן אמנו משוש פראים • להחיות לב נדבאים • וכל־שכני ארץ בחרותם • ורננו על־משכבותם • יזמם גלילה לא ישבתו • לא רעו ולא ישחיתו • ויען האחד : אם מלך המלך עלינו • האם תשפת שלום לנו • הן בהיותנו במי סנוחות • וסביבנו

1 — 8 הנדול : ע"י ג, 12. — 15 לא ישבתו : מתרחם.

יג

הַמְשַׁפְּחוֹת • בְּשִׁלּוֹם שׁוֹרֵד וְבוֹאֲנוּ • יַעֲלֶה הַפֹּרֶת עֲלֵינוּ • וּמְצוּדוֹת בְּנֵי אָדָם אֲנַחְנוּ
 נְמוּגִים • וְדִיּוּגוֹ רַבִּים דִּיּוּגִים • וְצִדּוֹנוֹ צִדִּים רַבִּים • וְנִהְיָה כְּלָנוּ כְּדָבָיִם • וְאִם יָדַעְתָּ מְקוֹם
 חֲנוּתֵנוּ • גַּם אִתָּה חֲלִיתָ כְּמוֹנוּ • אִם אִתָּה בְּעֶרְמַתְךָ תֹּאכַל שֶׁרִי • בְּהַתְמַדְךָ שׁוֹרֵד תּוֹשֵׁד • כִּי
 פָּתַע יִקּוּמוּ נִשְׁכָּדֶיךָ • וְלֹא תִצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֶיךָ • וְאִי־הָ אִתָּה רֶשֶׁת מְרָמָה עֲלֵינוּ שִׁטְמִי • וּבְאֲרֶץ
 שְׁלוֹם אִתָּה בִטְחִי • הֲלֹא לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְלִדְגֵי הַיָּם וְלַחִית הַשָּׁרָה • לְכֻלָּם יֵשׁ אֲרֵב וּצְרָה • כִּי
 גַם בְּנֵי אָדָם נִצִּים מִקְּנָאָה אֲשֶׁר בֵּינֵיהֶם • אֲבָל גְּבוּהָ מַעַל גְּבוּהָ שֹׁמֵר וְגְבוּהֵם עֲלֵיהֶם.
 וְהַפֶּשֶׁל לְהִזְהָר מִן הַיּוֹעֲצִים לְפִי דְרָכָם • וְלִהְשָׁמֵר מִמֶּתֶק חֶכֶם • כִּי בְּפִשֶׁע הָאָרֶץ רַבּוּ חֲנִפִּי־
 לֵב • וּפְנֵי הַדּוֹר פְּנֵי כָּלֵב • וְלִהְזָהָר כְּלִי־אֵשׁ וְאִישׁ מִמּוֹקְשׁוֹ • הִחֲכֵם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ.

וְאֵשׁא מְשָׁלִי :

פְּנֵי הַדּוֹר פְּנֵי כָּלֵב וְדַבְּרִיהֶם בְּלֵב וְלֵב
 כְּמוֹ חֲמָאָה דְּבַר פִּיהֶם וְהַמְחַשֵּׁב כְּמוֹ חֲלֵב
 וּמִצּוֹ אֶת־שְׂדֵי גִילִי כְּמוֹ יוֹגֵק בְּעֵת חוֹלֵב
 מְרַגְּלִים הֵם, אֲבָל אֵין בָּם יְהוֹשֵׁעַ וְלֹא כָּלֵב.

19 תאכל שר : שור. ושטא ציל : ער. ע"פ חלקה כמו הלב. — 29 סרגלים הם : אנשי
 בראשית מט. כו. — 23 בפשע הארץ : על הדור, ואין בתוכם צדיקים כיהושע וכלב
 פי משלי כה, ב. — 24 מפני הדור : סנהדרין ביטי המרגלים הראשונים.
 צו, ב. — 27 והמחשב : והמחשבה שלהם ז — 9 ירו : דמי שוחד. — 20 ברור : ששני

2.2.2 Třicátá čtvrtá bajka (Žába a voli) ve vydání *Mišle šu'alim* Jeruzalém / Tel Aviv: Schocken, 1946, vydavatel Abraham Meir Habermann.

משל לר
צפורה ושורים
הסתפאר בפעלתו: וזהר פן תגלה עליו קרותו

צפורה ראתה שורים חרשים. אצל קנה ונמא אהלה נגשים. ותמהר ללכת לקראתם. ותשא אל שמים ושם אבותם. כי היא להפירם רוצה. ותאמר: לי החכמה והעצה. למצא לכל־פצע ומחלה. מזור ורפאות תעלה. במראות השתן ובדפס הקרע. אפיר אם־למזב אם־לרע. חולים לרב הוצאתי לרונה. כִּאֲשֶׁר פִּתַּחְתִּי בֵּן הַיָּהוּ. וְשׂוּר וְקֵן הַבַּיִת אֶל אוֹתָהּ. הַמִּתְהַלֵּלֶת בְּרַב חֲכָמָהּ. נִיאָמַר לָהּ: אִם דְּבַרְךָ אֵמֶת. לָמָּה טָרַדְתְּ הַמָּה לְמַת. מִכָּל־רָמַשׁ הַאָּרֶץ מִשָּׁחַת. כִּאֲשֶׁר מָחַר תַּרְדִּי שָׁחַת. וְחֲכָמָה נִכְרַת בְּמַעַלְלֶיהָ. הַחֲכָמָה תַּחֲיֶיהָ בְּעַלְיָהּ. אִין בְּדֵ אָדָם רַק כֹּל יֶרֶק מִפְּגִידָה לֹא אֲחַשֵׁד רַק. וְחֲסִפָּה הַצִּפּוֹרֶת וּבֹשֶׁת. וְנִשְׁשָׁם בֵּין שְׁמַי יִרְכּוּתֶיהָ רֹאשָׁהּ. וְתַלְדָּה לְהַחֲבֹא בְּמַרוּצָהּ. בְּסִתֵּר קִנָּה וּבְצָהָה.
וְהַמְשָׁל בְּמִתְפָּאֵר בְּחֲכָמָתוֹ וּבְפַעֲלָתוֹ. וְזֶהר פֶּן יִכְיָחוּ עָלָיו חֲרָפָתוֹ. כִּי מִזֵּב לְהַחֲרִישׁ עַד יִגִּירוּ אֲחֵרִים הוֹדוּ. מִלְּהַמִּיר בְּקִלּוֹן אֶת־כְּבוֹדוֹ. וְנִשְׁאֲשֶׁר אַחֲרָיָהּ לְגַנּוּי וְלִפְגַּי גְּדוּלִים יִגְנָהּ. וְאָמַר הַחֲכָם: יְהַלְלֶךָ בְּבִאָהּ וּבְצִאָתָהּ. זָר וְלֹא פִידָה נִכְרִי וְאֵל שְׁפִתֶיהָ.

לד — 5 אל אותה: הצמרדע. — 6 כאשר: 11 מלהמיר בקלון את כבודו: על ידי כאילו מחר תמותי. — 7 אדם: סימן לבריאות התפארות. — 12 יהללך: משלי כו, ב. הגוף. לא אחשך רק: מחמת גועל גפש. — לה — 1 בעד: דרך. — 6 שמעוהו: את העכבר. — 7 כבולעו: פסחים עד, א.

מד

2.2.3 Stotřináctá bajka (Člověk a vlk) ve vydání *Mišle šu'alim* Jeruzalém / Tel Aviv: Schocken, 1946, vydavatel Abraham Meir Habermann.

משל קיני

איש וזאב

אשר עינו ולבו על-בצעו • פיו יגיד רשעו

איש לזאב אותיות מאלף • ניאמר לו : אמר אל"ף • זאב אתרניו אל"ף ענה • עוד
אמר : ב"ת אמר נא • הזאב מוצא שפתיו שמר • ב"ת ונמ"ל כמזהו אמר •
ויאמר האיש : שמע נא באונידי • את אשר אעריך לפניך • ותפיר האותיות לחבר • למצא
חפצך ודבר • ועת תחבר אותם יחד • והיינו לעם אחד • אל"ף ב"ת פאשר אעשה • זאב
ענה : הנה השה.

והמשל באשר עינו ולבו על-בצעו • פיו יגיד רשעו • ושפתיו יענו בו • להתגלות ודון לבו •
ותצא מבטנו הרשעה • עת תמצא בפיו רעה • ויש מתשבתו נפרת מתוך מעשיו • מאם
ביעקב ובחר בעשו • וצדיק צדקו • מקדם וסלף בגדים • ישדם • ומשלי שלמה לא
יגרע • הלוא יתעו הרשי רע.

קינ—4 והיינו: חידוד עים בראשית לה, מו. ביצה ים, א. —8 וסלף: משלי יא, ג. לא יגרע:
כאשר: כאשר אני מחבר. — 7 מחשבתו: לא ימעים. — 9 הלוא יתעו: משלי יד, כב.
קיד — 4 על פי שנים: עים דברים יו, ו. — 11 כבודם: כבודו, והרבים לשם החרו.

קבה

2.2.4 Dovětek sbírky ve vydání *Mišle šu'alim* Jeruzalém / Tel Aviv: Schocken, 1946, vydavatel Abraham Meir Habermann.

וְשִׁלְמוֹ מְשָׁלִים. תְּהִלָּה לְמִשְׁלֵי. לְבִרְכָּיָהוּ מְשָׁלִיו מִמִּשְׁלֵי
תְּבוּנָתוֹ מֵאִסְרֵי קְוֵהָב וְקִסְרֵי פְתִיחוֹת יְשָׁרָה וְאֶהָבִים יְנִשְׁלֵי
מְשָׁלִיו עֲגוּרִים מְעוּרָד וְגֵאִים מְנוּרָד וְנִרְאֵי גֵאֲוִנִים יְחִשְׁלֵי
אֶמְרֹת טְהוּרֹת יִלְקַט בְּאִזְרוֹת וְנִזְתָּנִים בְּסִירֹת נְכוּזִים לְבִשְׁלֵי
בְּרִאשֵׁי בְּשָׂמִים חֲשֻׁבוֹת חֲקֻמִּים וְאִם הֵם רְתָמִים לְכָל־לֵץ וְכִשְׁלֵי.

—

קִימוֹ

הַמְשָׁלִים בְּלָמ

שִׁבְח

לְמַלְךְ עַל־כָּל־הָעוֹלָם

—

71 כְּמוֹהֶם : עִים תְּהִלִּים קטו, ח. — 72 א
יִקְנֵא : מְשָׁלִי כְּנִיז. — 73 בְּמִרוּמָה : בְּמִרוּמִיז.
וְבִשְׁה : יִשְׂרָאֵל. — 74 לְעִילוֹם : עִי פְתִיחָה, 5.
2 וְכִשְׁרִין וְאֶהָבִים : שֵׁל דְּבָרֵי פְתִיחוֹת, יְנִשְׁלֵי.
3 יְחִשְׁלֵי : יְכִשְׁלֵי. — 4 יִלְקַט : עִים מְלִכִים ב
ד, לט. — 5 לֵץ וְכִשְׁלֵי : רִשְׁעֵי חוּטָא.

קְלָה